

- 11.NTC's MASS MEDIA Dictionary by R.Terry Ellmore. National Textbook Company. – N.Y. 1992. – 500 p.
- 12.Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – Oxford: Oxford Press, 2001. – 792 p.

Summary

The article is devoted to the research of compound social and political terms. The semantic role of structural components of compound terms in adding and enriching of social and political terminology has been elucidated. There has been pointed out the productive means of suffixal term forming components.

УДК 811.112.2'373.23 : 821.112.2

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ АНТРОПОНІМІВ У НІМЕЦЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Скорик А.О.

ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет

Широко розповсюдженим є висловлювання Е. Касіра про те, що людина живе не лише в оточуючому їй Всесвіті, але й у символічному всесвіті, який створений її мовою. Мовні знаки утворюють символічну мережу, в яку входить людський досвід. І саме цей досвід розгортається в процесі ономастичної номінації [1, с. 15].

«Антропоніміка є особливою наукою, бо вона є однією з наймолодших дисциплін, але водночас її корені походять зі стародавніх часів. Отже, антропоніміка – це розділ ономастики, який вивчає власні імена людей, закономірності їх виникнення, функціонування, розвитку та розповсюдження. Ставши власним іменем, слово не мов починає нове життя. У попередньому вигляді воно може зникнути й не вживатися в мові, але ім'я навіть має змогу перейти в інші мови, розірвавши всі зв'язки зі словом, від якого воно було утворено» [3, с. 10].

Антропонім – це не лише слово, яке виділяє певну особистість із кількості всіх подібних йому. Це поняття є набагато ширшим, бо воно несе в собі відображення особливостей предметів, а також ставлення мовця до оточуючої довкілля. Говорячи про історію власних імен, зазначимо, що вона тісно пов'язана з культурою, історією та ідеологією того суспільства, де вони вживаються. Саме

цей аспект пояснює той факт, що антропоніми широко використовуються в прислів'ях, приказках, а найчастіше в художніх текстах.

Метою статті є дослідження функціональних особливостей антропонімів мови на прикладах німецької художньої літератури.

Предметом дослідження є функціональність антропонімів у німецькому художньому тексті.

Об'єктом дослідження є антропоніми як лінгвокультурні одиниці мови.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в останні роки у зв'язку з розвитком антропоцентричного підходу до вивчення мовних фактів, простежується підвищення інтересу до проблем функціонування антропонімів у сферах людської діяльності. Окремим питанням у вітчизняній та зарубіжній германістиці завжди було питання функціонування антропонімів у художніх текстах німецької мови. Воно є недостатньо висвітленим та потребує подальшого вивчення.

Питанням антропонімів німецької мови займалися такі визначні вчені-германісти: Р. Франк, К. Грансвайт, Ф. Дебус, Х. Нойман, – які зробили значний внесок у вивчення систем прізвищ та імен, їх етимології. Дослідниця Комарова у своїх працях описувала процеси становлення, функціонування та розвитку власних імен у німецькій мові. В. Кані досліджував особливості побудови неофіційних антропонімів у німецькій мові.

Антропоніми поєднують людину з безпосереднім її оточенням та суспільством у цілому. Кожна особистість живе серед людей, які мають своє ім'я, кожне з яких утворює навколо людини певний континуум, особливий національно-культурний простір, який є єдиним для всього мовного колективу, але індивідуальним для будь-якого окремого її представника.

Говорячи про антропонімічні системи різних європейських народів, зазначимо, що вони мають зовнішню схожість, яка полягає в наявності однакових елементів: власного імені та прізвища. В усіх інших випадках простежуються лише відмінності: кожна антропонімічна система являє собою унікальне явище в усіх онтологічних аспектах виявлення антропонімів [4, с. 71].

Так, наприклад, антропонімічна модель в українській мові складається з прізвища, ім'я та по-батькові. Трьохкомпонентна модель є характерною для англійської мови, вона складається з першого імені, середнього імені, яке дається на честь родичів, та прізвища. Німецька антропонімічна модель складається із двох компонентів: імені та прізвища, кожне з яких може бути багатокомпонентним.

Антропонім є засобом ідентифікації людини, а також одним із засобів адресатності як особливої форми комунікації. У різних сферах життя (на роботі, у родині, на відпочинку) вживаються різноманітні паралельні моделі найменувань, які обумовлюються національно-культурною вмотивованістю мовної поведінки, належністю особи до певної референтної групи, а також соціальною роллю. Антропоніми відіграють дуже важливу роль у пізнанні культури та історії певного народу.

Також, зазначимо, що в основі антропонімії є літературна ономастика, що стала популярною в останні роки, бо сучасна наука про мову має загальну антропоцентричну спрямованість. Антропоніми, які вживаються в художніх творах, є об'єктом вивчення поетичної та літературної ономастики. Вивчення художньої ономастики розпочалося нещодавно. Як зазначав Е.Б. Магазаник, «власне ім'я важко уявити собі таким, що апріорно відіграє помітну літературно-естетичну роль, бо в самій мові його значення є доволі скромним» [2, с. 7].

Функції імен в соціумі та реальному житті щодо тієї чи іншої ситуації визначаються «соціальним замовленням», тобто всі функції власних імен — соціальні, бо реалізуються в соціально-мовній ситуації. Однією з антропонімічних функцій, згідно з Суперанською А.В. є соціальна легалізація особистості [5, с. 116].

Отже, власні імена є національними знаками, тобто реалізують функцію етномовного знаку, який вказує на приналежність носіїв мови до певного етносу. Ураховуючи цей факт, багато дослідників вказують на інформативну функцію антропонімів. Говорячи про художню прозу, зазначимо, що вона, не відображуючи повної реальної картини дійсності, користується прообразами реального життя, а також копіює соціальні феномени, до числа яких відноситься і вживання антропонімів.

У художньому тексті власні імена також беруть участь у створенні образів. Принципова відмінність між власними іменами в реальному спілкуванні та власними іменами в художній літературі полягає в тому, що останні створюються усвідомлено для конкретного героя, а саме відповідно до його характеру, місця дії та епохи. Отже, власні імена в художньому тексті виконують не лише функцію ідентифікації, але і функцію створення художнього образу.

Говорячи окремо про антропоніми німецької мови, зазначимо, що їхні найважливіші художні функції пов'язані із особливостями підтексту, тому дуже важливо відчувати те лексичне й культурне тло, яке лежить в основі кожного антропоніму.

В основі стилістики власних імен німецької мови – дві групи різноманітних мовних та соціальних факторів. До мовних факторів належать вплив стилістичних конотацій апелятивів, омонімічні основи антропонімів, асоціації антропонімів зі значенням апелятивних лексем, наявність арсеналу спеціальних моделей для власних імен визначених типів, асоціації антропонімів зі значенням апелятивних лексем, що мотивують іменування. До соціальних факторів належить асоціативна співвіднесеність із синонімічними та омонімічними рядами, в які входять апелятиви.

Щетінін Л.М. розробив класифікацію імен літературних героїв згідно з їхніми функціями. Отже, він виділив такі 4 групи:

До першої групи відносяться нейтральні власні імена. Їхня фонетична форма та значення основи не відображає характер та поведінку героя, наприклад:

«*Der Briefträger Sebastian hatte mit Recht nur Freunde in seinem Dorf Grünbach*» [9, с. 41].

Основи описових власних імен, на відміну від нейтральних, дають пряму або непряму характеристику їх носіїв, наприклад:

«*Mir gegenüber saß Herr Redakteur **Preßbold**. ... Das war ein feiner Mann, grob, laut.. Seine rechte Hand war Herr **Heber**, ein langer, dünner, trockener Mann*» [7, с. 18].

У наведеному прикладі прізвища редактора та його «правої руки» дають чітку їх характеристику, як робітників преси.

Наступною групою власних імен літературних героїв є асоціативні імена, які використовуються в тексті з чіткою метою, а саме: для вираження логічного порівняння з реальною особою, наприклад:

«*Auf der langen Heimfahrt hatte Hein Martens **den Buddha** immer bei sich getragen.. Der kleine **Buddha** war nun ein Stück von Elisabeth geworden, noch bevor sie ihn gesehen hatte*» [6, с. 71].

У наведеному прикладі простежується асоціація Бога Будди на його витвір, а саме: фігурку Будди.

Окремою групою є пародійні імена, які утворюються персонажами художнього твору в процесі мовлення і слугують для позначення третьої особи або як звернення до співрозмовника. Також до цієї групи можуть належать прізвища персонажів, які є спотвореними іншими персонажами, наприклад:

«*Emil. Lurje öffnete die Tür ein wenig und sagte: «Der kleine Detektiv ist da, Herr Kommissar. Emil **Fischbein**.» «**Tischbein** heiß ich.» erklärte Emil nachdrücklich*» [8, с. 89].

У системі художнього тексту власні імена німецької мови є складовою смислової структури твору. У певному контексті вони мають високу значущість згідно із займаним ними місцем в ідеальній системі понять, отримавши при цьому художнє втілення. Це стосується, насамперед, контексту «говорячих» імен, наприклад:

«*Ich heiße Hans **Geiz**. Ja, ja, sparen möchte jeder, man muß es aber auch verstehe n.*» [7, с. 62].

«Geiz» у перекладі з німецької – «скупий». Отже, наведене речення є прикладом того, коли через антропонім відображено певні риси героя. У прикладі контекст містить інформацію про характер та поведінку героя.

Окремим аспектом їх функціонування є метафоричне та метонімічне вживання власних імен з усіма конотативними елементами, звуковою символікою. Інші можливості стилістичного використання власних імен у художній літературі утворюють так звані асоціативні поля (Assoziationsfelder) і надають іменам більшої експресивності.

Антропонім може виконувати функцію метонімії, наприклад:

«*Der Studienrat fragt mich, ob ich **Nietzsche** gelesen habe. Ja, ich habe mich schon in der Jugend mit dem **Zarathustra** herumgeplagt*» [11, с. 59].

За допомогою антропонім «**Nietzsche**» здійснюється функція метонімії, бо в цьому контексті під цим словом розуміємо всю творчість Ніцше, а не лише його персоналію.

Антропонім у художньому тексті може вказувати на соціальний стан героя. Це, насамперед, пов'язано з історичним аспектом, бо в минулому прізвища селян відрізнялися від прізвищ представників аристократії, наприклад:

«*Meine beiden Arbeitsgeberinnen hatten den Buchenhof ein Jahr zuvor gekauft. Sie nannten mich ihren Farmleiter... und es wurden mir ein älterer Tischgesell namens **Wunibald** **Krümer** und ein Hilfsarbeiter, ein alter Rentner mit Namen **Mückelei** beigegeben*» [11, с. 7].

У наведеному прикладі прізвище Krümer перекладається українською як «культиватор», а прізвище Mücke перекладається як «комаха». Тобто обидва прізвища вказують на належність особистостей до робітничого класу людей.

Антропонім може виконувати функцію порівняння, наприклад:

«*Das ist eine ganz blöde Kiste mit meinen Pumps, sie drücken wie **Karl der Große**. Das Zeug ist mir einfach zu klein*» [10, с. 301].

У наведеному прикладі порівняння відображено у фразі wie «**Karl der Große**», де особу порівнено з Карлом Великим.

Отже, відзначимо той факт, що будь-яка художня функція, в якій автор використовує ім'я, ґрунтується на певній лінгвістичній властивості власного імені.

У текстах художньої літератури антропоніми мають характеризувальну функцію, тобто вони здебільшого характеризують та оцінюють певних персонажів.

Провівши дослідження, можна дійти висновків, що антропоніми посідають значне місце в системі мови як особливі лінгвістичні одиниці. Вони несуть у собі ставлення мовця до дійсності та певні особливості предметів. Питання функціонування антропонімів завжди привертало увагу багатьох лінгвістів та залишається актуальним на сьогодні. Антропоніми відіграють важливу роль у художньому тексті, бо виконують різноманітні стилістичні та експресивні функції. Німецька антропонімічна система має особливі риси, які проявляються в її структурі та функціональності. У тексті німецькі антропоніми можуть виконувати різноманітні стилістичні функції. Імена літературних героїв німецьких художніх текстів мають відповідну класифікацію. Перспективою для подальшого дослідження може бути дослідження функціональності антропонімів у інших літературних стилях.

Література

1. Кассирер Э. Философия символических форм / Э. Кассирер – М.: СПб.: Ун. книга, 2002. – 272 с.
2. Магазаник Э.Б. Ономапозитика или «говорящие» имена в литературе / Э.Б. Магазаник. – Т.: Фан, 1978. – 146 с.
3. Никонов В. География фамилий / В. Никонов – М.: Наука, 1988. – 352 с.
4. Рылов Ю.А. Имена собственные в европейских языках. Романская и русская антропонимика: курс лекций по межкультурной коммуникации / Ю.А. Рылов – М.: Восток-Запад: АСТ, 2006. – 311 с.

5. Суперанская А.В. общая теория имени собственного / А.В. Суперанская - М. Наука 1973 – 367 стр.
6. Fallada H. Damals bei und daheim - Erlebtes, Erfahrenes und Erfundenes / H. Fallada – D.: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1980. – 247 S.
7. Fallada H. Kleiner Mann – Was nun? / H. Fallada – M.: Rowohlt, 1978 – 192 S.
8. Kästner E. Emil und die Detektive / E. Kästner – B.: GRIN Verlag, 2007. – 28 S.
9. Küpper J.K. Dimensionen ästhetischer Erfahrung / J.K. Küpper – B.: Suhrkamp, 2003. – 352 S.
10. Mann T. Unordnung und Frühes Leid / T. Mann – D.: Fisher, 1991 – 356 S.
11. Strittmatter E. Der Laden / E. Strittmatter – B.: Kiepenhauer & Witsch, 1989 – 566 S.

Summary

The article deals with the definition of the anthroponym system and the role of anthroponyms in the language system. The peculiarities of the functioning of anthroponyms in German fiction text are observed, they lie in their high significance in the context of a certain piece of literature. The author emphasizes that every stylistic function in which the anthroponyms is used, is based on a certain linguistic particularity of a proper name.

The definition of an anthroponym as a language unit is disclosed in the article, the particularity of the formation of anthroponyms and their distinctive features in the German language are determined.

The author has analyzed the examples of the using of anthroponyms in German fiction texts, its significance and functionality are emphasized, namely the functions of the proper names such as metaphor, metonymy and comparing are disclosed. The author emphasizes that anthroponyms have a characterizing function in fiction texts.

УДК 81:39:165.194

РОЛЬ УНІВЕРСАЛЬНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНОГО У СТВОРЕННІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Сливка Н.Т.

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

В умовах сучасності, коли міжнаціональне спілкування набуває все ширші масштаби, коли наступив період глибшого усвідомлення людиною самої себе та її бачення світу через призму дослідження структури і функціонування мови, її форми та змісту, проблема перекладу, особливо національно-культурної лексики, на іншу мову стає актуальнішою. Відтворення інонаціональної лексеми засобами іншої мови ускладнюється тим, що в перекладі необхідно передати не тільки